

Ứng dụng mạng xã hội vào dạy học, giáo dục lòng tự tôn dân tộc cho học sinh tiểu học trong bối cảnh toàn cầu hóa

Bùi Thị Huệ

TS. Trường Đại học Thủ Dầu Một

Received: 24/5/2024; Accepted: 29/5/2024; Published: 3/6/2024

Abstract: In the context of cultural globalization, the influence of popular culture is leading to the decline of traditional cultural values, depriving elementary school students of the opportunity to access and experience the national culture. These are significant challenges to the formation and nurturing of national pride for students. In this context, social media plays an important role as a communication channel to educate national pride, contribute to the preservation and promotion of the national cultural identity for future generations. The article analyzes the impacts of globalization on the national pride of elementary school students, while clarifying the role and solutions of applying social media. To maximize the effectiveness of social media, the article proposes solutions for both short-term and long-term applications to find suitable ways to educate national pride for this group.

Keywords: Social networks, education, national pride, primary school students.

1. Đặt vấn đề

Toàn cầu hóa văn hóa (VH) đã và đang diễn ra mạnh mẽ. Ảnh hưởng của VH toàn cầu, sự xâm nhập của VH nước ngoài vào Việt Nam đang làm thay đổi giá trị văn hóa truyền thống (VHTT). Phim ảnh, âm nhạc, thời trang... đang chi phối thị hiếu, lối sống của người dân, nhất là giới trẻ. Lối sống cá nhân chủ nghĩa, tiêu dùng xa xỉ dần thay thế tính cộng đồng, tính giản dị. VH dân gian, nghệ thuật truyền thống có nguy cơ mai một, thay vào là các hình thức VH mới mang tính khu vực hoặc toàn cầu. Sự phát triển của công nghệ, truyền thông và du lịch tạo điều kiện cho sự tiếp xúc giữa các nền VH; dẫn đến hiện tượng các giá trị VH ngoại lai được học tập, tiếp thu, thậm chí thay thế các giá trị VHTT. Thực tế xã hội đó đặt ra nhiệm vụ cấp bách về giáo dục VHTT cho học sinh tiểu học (HSTH). Trong khuôn khổ bài báo này, tác giả đề cập sự tác động của toàn cầu hóa đến lòng tự tôn dân tộc của HSTH, đồng thời làm rõ vai trò và giải pháp ứng dụng mạng xã hội (MXH) để giáo dục (GD) lòng tự tôn dân tộc cho HSTH.

HSTH độ tuổi từ 6 đến 11 tuổi. Đặc điểm tâm lý của HSTH là tò mò, thích khám phá, nhạy cảm trong suy nghĩ, tâm lý, cảm xúc và hành vi. Đây là lứa tuổi bắt đầu hình thành nhân cách. Sau đại dịch Covid 19 MXH trở thành công cụ học tập, giải trí và giao tiếp phổ biến. Việc giáo dục HSTH sử dụng MXH còn nhiều bất cập. Hiện nay hầu như GV đều có tài khoản MXH. Một số GV đã quay video ghi lại những khoảnh khắc đáng yêu, hoặc tổ chức HS vận động múa, hát, nhảy... chuyển lên MXH. Nhiều phụ huynh cũng xem

Tiktok như một kênh vui chơi, khoe những câu chuyện về con hoặc tập cho con trở thành diễn viên để kiếm tiền trên MXH. Việc ngăn cấm các hoạt động này khó, vì liên quan đến nhiều lực lượng GD khác. Do vậy, nhằm bảo vệ HSTH tiếp xúc với MXH nhà trường nên có sự quan tâm thích đáng.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Những khái niệm về MXH cần GD với HS tiểu học

Nhằm định hướng HS về thái độ, hành vi sử dụng MXH an toàn, có trách nhiệm, góp phần bảo vệ, phát huy bản sắc VH dân tộc thì gia đình, GV cần GD cho HS những khái niệm sau: *Một là*, mạng xã hội (social network) là hệ thống thông tin cung cấp cho cộng đồng người sử dụng dịch vụ lưu trữ, tìm kiếm, chia sẻ và trao đổi thông tin với nhau, là diễn đàn (forum), trò chuyện (chat) trực tuyến, chia sẻ âm thanh, hình ảnh. *Hai là*, bảo vệ bản thân và thông tin cá nhân, hướng dẫn HS cách nhận biết, tránh các hình thức lừa đảo, xâm phạm riêng tư. *Ba là*, giao tiếp và ứng xử văn minh, chia sẻ thông tin một cách lịch sự, có trách nhiệm trên MXH. Nhấn mạnh việc tôn trọng, không gây hại cho người khác. *Bốn là*, phân biệt và kiểm chứng thông tin trước khi chia sẻ trên MXH, tránh thông tin giả gây hiểu lầm và ảnh hưởng xấu. *Năm là*, hướng dẫn HS tự quản lý, cân bằng thời gian sử dụng MXH với các hoạt động khác. Tránh tình trạng HS sử dụng MXH quá mức ảnh hưởng đến học tập và sức khỏe. *Sáu là*, giáo dục HS nâng cao nhận thức về tầm quan trọng của việc tham gia bảo vệ và phát huy VH dân tộc. Khuyến khích HS chia sẻ, lan tỏa các nội dung về VHTT.

2.2. Tác động của MXH trong việc GD lòng tự tôn dân tộc cho HSTH trong bối cảnh hiện nay

Sau giờ học ở trường, đa phần HSTH đều sử dụng điện thoại thông minh (ĐTTM). Các nền tảng MXH như một phần không thể thiếu trong cuộc sống. MXH đóng vai trò quan trọng trong việc GD lòng tự tôn dân tộc cho HS, vì các lý do: *Một là*, tạo môi trường giao tiếp linh hoạt qua việc cung cấp các nền tảng, công cụ để tương tác, chia sẻ và học hỏi. *Hai là*, MXH góp phần phổ biến và lan tỏa nhanh thông tin, nội dung liên quan đến lịch sử, VHDT. *Ba là*, MXH tạo cảm hứng và động lực học hỏi thông qua các hoạt động sáng tạo, tương tác như cuộc thi, thách thức VH. *Bốn là*, MXH đẩy nhanh việc kết nối cộng đồng và lan truyền những giá trị tích cực. *Năm là*, MXH tạo ra cơ hội cho HS trải nghiệm, sáng tạo về VHDT.

Tác động của MXH đối với việc GD lòng tự tôn dân tộc có hai mặt.

Tích cực i) MXH cho phép tương tác, chia sẻ thông tin trực tiếp, thường xuyên và hiệu quả. ii) MXH cho phép sử dụng nhiều hình thức như text, tranh, ảnh, video, livestream... để truyền tải thông tin và tương tác. Điều này lôi cuốn và tạo sự hứng thú cho HS khi tiếp nhận các nội dung về VHDT. iii) MXH tạo điều kiện cho HS kết nối, trao đổi với nhau, với người khác về các vấn đề VHDT làm thúc đẩy việc học hỏi, chia sẻ và củng cố lòng tự tôn dân tộc. iv) Thông tin về VHDT được chia sẻ trên MXH có thể tiếp cận nhanh chóng với nhiều đối tượng. v) HSTH thường hứng thú và thông thạo việc sử dụng MXH. Do vậy, sử dụng MXH để GD lòng tự tôn dân tộc sẽ phù hợp và hiệu quả với lứa tuổi này trong bối cảnh hiện nay.

Hạn chế, MXH tiềm ẩn nhiều nguy cơ, tác động tiêu cực đến quá trình GD, vun bồi lòng tự tôn dân tộc cho HSTH, đáng kể là: i) Sự phổ biến phim, nhạc, thời trang... từ nước ngoài có thể khiến HS bị lôi cuốn và dần đánh mất các giá trị VHDT, ảnh hưởng tới ý thức bảo vệ và phát huy bản sắc dân tộc. ii) Nhiều phong tục, tập quán, lễ nghi truyền thống, văn hóa dân gian, nghệ thuật truyền thống có nguy cơ mai một do ít được quan tâm, duy trì. iii) HS ít có cơ hội được tìm hiểu, trải nghiệm trực tiếp về các giá trị VHDT. Điều này ảnh hưởng đến việc hình thành ý thức, lòng tự hào về bản sắc dân tộc. iv) HS dễ bị ảnh hưởng, tiếp thu thụ động các giá trị mới như chủ nghĩa cá nhân, vật chất, tiêu dùng xa xỉ... dẫn đến sự mất cân bằng, lệch lạc trong nhận thức và hành vi. v) Sự gia tăng ảnh hưởng của VH toàn cầu có thể khiến HS dần tách biệt khỏi cộng đồng, dân tộc của mình, ảnh hưởng đến lòng tự tôn, ý thức gắn bó với quê hương, dân tộc. Nguy cơ

trên đòi hỏi phải có những biện pháp thiết thực để GD, bồi dưỡng lòng tự tôn dân tộc cho HS, giúp HS vừa tiếp thu các giá trị tích cực của VH toàn cầu, vừa giữ gìn và phát huy bản sắc VHDT.

2.3. Các giải pháp ứng dụng MXH để GD lòng tự tôn dân tộc cho HS tiểu học

Các MXH đang hoạt động ở Việt Nam hiện tại có Facebook, Zalo, Instagram, Tik Tok, YouTube, Twitter, LinkedIn, Lotus, Gazo, Kyahoo... song chưa đáp ứng được mục tiêu giáo dục VHDT và bồi dưỡng lòng tự tôn dân tộc cho HSTH. Ngược lại, nhiều MXH còn tác động có hại đến nhận thức và tư duy của HSTH bởi sự quản lý, kiểm duyệt nội dung chưa chặt chẽ. Từ đó đặt ra thách thức cho GD. Làm thế nào hướng dẫn HS sử dụng MXH có lợi cho học tập, giải trí và giao tiếp xã hội? Sau đây là một vài ý kiến gợi mở về giải pháp ứng dụng MXH vào dạy học cho HSTH.

Biện pháp trước mắt

Thầy, Cô nên tạo ra các trang/nhóm MXH chuyên về giới thiệu, chia sẻ lịch sử, di sản VHDT. Khuyến khích HS tham gia và tương tác trên các diễn đàn này.

ii) Tổ chức các cuộc thi viết, vẽ, sáng tác về chủ đề VHDT trên MXH. Tạo ra sự hứng thú, tạo cơ hội để HS trải nghiệm và sáng tạo về VHDT.

iii) Sử dụng các nền tảng livestream, video để giới thiệu, chia sẻ các nội dung về lễ hội, nghệ thuật dân gian. Tăng cường tương tác, thảo luận trực tiếp giữa HS và GV.

Hiện tại, Việt Nam (VN) có MXH Canvanex với tên miền là <https://social.canvanex.com>. Tên ứng dụng là Vdiarybook. Ứng dụng đã có đủ cho các hệ điều hành điện thoại khác nhau. Đây là nền tảng MXH do người VN sản xuất, gồm 143 ngôn ngữ. Máy chủ đặt tại VN. Bằng việc khai thác và sử dụng tích cực MXH Canvanex, các hoạt động GD ngõ hầu sẽ giúp HS nâng cao lòng tự tôn dân tộc, ý thức bảo vệ và phát huy các giá trị VHDT. GV có thể khai thác các nút tính năng phục vụ cho mục đích khác nhau, đơn cử như: i) *Khai thác nội dung* qua nút tính năng *Dòng lịch sử*, mỗi dòng họ ở VN đều có trang riêng, *Gia phả*, tìm kiếm thân nhân liệt sỹ, phúng điếu, dâng hương hoa cho các anh hùng, liệt sỹ, nghe kể nhiều câu chuyện lịch sử từ các nhân chứng. Hoặc GV có thể sử dụng các ví dụ, tài liệu liên quan đến dân tộc VN, khuyến khích HS tìm hiểu về các giá trị VHDT địa phương để chia sẻ, lan tỏa, phát triển ngành công nghiệp du lịch địa phương, quảng bá VHDT...ii) *Tổ chức các cuộc thi thiết kế poster, phim ngắn*, v.v. về chủ đề VHDT. Khuyến khích HS tham gia hoạt động trải nghiệm, tham quan di tích trên màn ảnh, giới thiệu sản phẩm

thủ công truyền thống. Với môn học Lịch sử và Địa lí, thì tổ chức cho HS tìm hiểu và trình bày về lịch sử, VH các dân tộc. Mô tả về địa lí, tài nguyên thiên nhiên của địa phương. Thảo luận về vai trò của địa lí, tài nguyên trong sự hình thành và phát triển VHDT. iii) *Sử dụng làm công cụ hỗ trợ giảng dạy, tương tác* nhờ nút tính năng tạo nhóm để chia sẻ về lịch sử, nghệ thuật, phong tục, ẩm thực... Tổ chức các cuộc thi, mini game, live stream có kịch bản được dàn dựng sẵn để giới thiệu, trình diễn về VHDT. GV - HS, GV - phụ huynh có thể trò chuyện thảo luận nhóm công khai, hoặc trao đổi riêng tư mà không cần phải thoát nhóm chat, song vẫn đảm bảo tôn trọng riêng tư. vi) *Công cụ hỗ trợ kiểm tra đánh giá*, GV có thể tự tạo các sự kiện, thiệp mời, giấy mời, thư mời... không mất phí phục vụ cho việc giao tiếp với phụ huynh, khích lệ động viên khen ngợi HS trong từng giờ học.

Biện pháp lâu dài

Xây dựng các chương trình, tài liệu GD về lịch sử, VHDT để chia sẻ trên MXH Canvanex, bởi nền tảng cho phép lưu giữ vĩnh viễn nguồn tài nguyên. Các môn học có thể ứng dụng MXH kết hợp với PP dạy học tích cực để giải quyết chương trình là Tự nhiên và Xã hội lớp 1, 2, 3, nội dung thành viên và mối quan hệ giữa các thành viên trong gia đình, các thế hệ trong gia đình, ngày kỷ niệm, sự kiện đáng nhớ của gia đình; truyền thống nhà trường (lớp 3). Mạch nội dung Cộng đồng địa phương ở lớp 1, quang cảnh làng xóm, đường phố; một số hoạt động của người dân trong cộng đồng. Ở lớp 2, chọn nội dung hoạt động mua bán hàng hóa. Lớp 3 chọn nội dung một số di tích văn hoá, lịch sử và cảnh quan thiên nhiên. Môn Lịch sử và Địa lí Việt Nam: Nội dung Đất nước và con người VN, lịch sử, văn hóa, danh lam thắng cảnh của VN. Môn Giáo dục công dân: Học về truyền thống, bản sắc VHDT. Phát triển lòng tự hào, tự tôn dân tộc. Tìm hiểu về các giá trị, phẩm chất công dân tốt. Âm nhạc và Mỹ thuật: tìm hiểu các loại hình nghệ thuật truyền thống. Tiếp cận với những tác phẩm nghệ thuật thể hiện bản sắc VHDT. Phát triển khả năng cảm thụ và sáng tạo nghệ thuật. *Hoạt động trải nghiệm*: tìm hiểu hoạt động xây dựng nhà trường, xây dựng cộng đồng từ lớp 1 đến lớp 5.

ii) Kết nối, hợp tác với các cộng đồng, nhóm sáng tạo về VHDT. Tạo cơ hội để học sinh tham gia vào các hoạt động sáng tạo, truyền thông về VHDT trên MXH.

iii) Tích hợp các nội dung về lịch sử, VHDT vào hoạt động dạy học. Khuyến khích học sinh sử dụng MXH để chia sẻ, thảo luận về các giá trị VHDT.

Thông qua các giải pháp trước mắt và lâu dài này, việc ứng dụng MXH sẽ đóng góp thiết thực vào hoạt động GD lòng tự tôn dân tộc cho HSTH trong bối cảnh toàn cầu hóa văn hóa.

3. Kết luận

Toàn cầu hóa VH tạo ra nhiều cơ hội phát triển VH, song cũng khiến cho tăng thêm nguy cơ ảnh hưởng có hại đến lòng tự tôn dân tộc của HSTH. Đó là sự xâm lấn của VH đại chúng, sự mai một của các giá trị VHDT. Ngày nay MXH đóng vai trò quan trọng trong việc GD lòng tự tôn dân tộc cho HS bởi vì nó tạo ra môi trường tương tác, chia sẻ về VHDT.

Để GD lòng tự tôn dân tộc cho HSTH, trước mắt GV, phụ huynh cần nêu gương thay đổi thói quen sử dụng MXH, chuyển dịch từ các nền tảng MXH không có ích cho GD sang dùng các MXH đáp ứng tiêu chí GD. Xây dựng khai thác các tính năng trang/nhóm MXH, tổ chức cuộc thi, thách thức trực tuyến, khai thác hiệu quả các nền tảng livestream, video vào tổ chức hoạt động GD các giá trị VHDT. Về lâu dài nên xây dựng chương trình, nội dung GD, hợp tác với cộng đồng sáng tạo, tích hợp vào hoạt động dạy học trên MXH. Xây dựng nội dung VH sạch, bảo tồn VHDT, nên xem nền tảng MXH quốc gia là nơi lưu trữ, nguồn tài nguyên GD giá trị định hướng cho HSTH về tư duy khởi nghiệp sáng tạo và lòng tự tôn dân tộc.

Tài liệu tham khảo

1. Bộ Giáo dục & Đào tạo (2018), Thông tư số: 32/2018/TT-BGDĐT, *ban hành Chương trình Giáo dục phổ thông*. Hà Nội

2. Bộ Giáo dục & Đào tạo (2018), *Chương trình giáo dục phổ thông môn Giáo dục công dân, ban hành kèm theo Thông tư số 32/2018/TT-BGDĐT, ngày 26 tháng 12 năm 2018 của Bộ trưởng Bộ GD & ĐT. Hà Nội*

3. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2018), *Chương trình giáo dục phổ thông hoạt động trải nghiệm và hoạt động trải nghiệm, hướng nghiệp, ban hành kèm theo Thông tư số 32/2018/TT-BGDĐT, ngày 26 tháng 12 năm 2018 của Bộ trưởng Bộ GD & ĐT. Hà Nội*

4. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2018), *Chương trình giáo dục phổ thông môn Tự nhiên và Xã hội, ban hành kèm theo Thông tư số 32/2018/TT-BGDĐT, ngày 26 tháng 12 năm 2018 của Bộ trưởng Bộ GD & ĐT. Hà Nội*

5. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2018), *Chương trình giáo dục phổ thông môn Lịch sử và Địa lí (cấp tiểu học), ban hành kèm theo Thông tư số 32/2018/TT-BGDĐT, ngày 26 tháng 12 năm 2018 của Bộ trưởng Bộ GD & ĐT. Hà Nội*